

СФРЕМОВА НАТАЛЯ ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА ГАВРИЛОВИЧА СОКУРЕНКА

Сьогодні ми все частіше говоримо про оформлення окремого наукового напрямку в межах історико-правової науки України, в якому досліджуються питання становлення та розвитку вітчизняної школи права, наукова спадщина та юридична біографістика видатних представників цієї школи. Досвід їхньої діяльності стає повчальним та важливим матеріалом для сучасників. Між іншим, такі знання допомагають відшукати відправні пункти існування наукових установ та сприяють створенню насправді ефективної системи вищої школи. В цьому контексті професор І. Б. Усенко зазначив, що: «Введення до наукового обігу нової інформації про юристів минулого і сучасності відкриє всю багатогранність українського правознавства, позбавить картину його розвитку випадковості і фрагментарності. Водночас біографічний жанр, як ніякий інший, може посприяти захисту національних пріоритетів у розвитку юридичної науки, врешті-решт дозволяє зробити свій внесок у формування історичної пам'яті та національної гордості народу» [1, с. 10–11].

Джерельною базою більшості біографічних студій слугували офіційні джерела, та праці самої особи як «автобіографічний» факт. Залучення усної інформації, мемуарів, щоденників, епістолярної спадщини хоча й не заперечувалися, проте мало далеко неповний характер. Це зумовлювалося «незручністю» користування тими джерелами, що могли зменшити міру надійності в виведенні «об'єктивного» перебігу подій із посиланням лише на офіційні джерела. Цю ситуацію допомагає виправити проведення різноманітних наукових заходів за участі безпосередніх очевидців: колег, родичів, учнів науковця. Так, підчас проведення наукових конференцій можна отримати цінні матеріали для більш об'єктивного і глибокого уявлення про особу вченого та його діяльність. Важливими вони є і для підтримки наступності між різними поколіннями вчених, для збереження та збагачення вітчизняної школи права.

28 січня 2021 року відбулась Всеукраїнська наукова конференція, присвячена святкуванню 100 ювілею з дня народження видатного вітчизняного вченого, д. ю. н., професора Володимира Гавриловича Сокурєнка. І хоча я особисто не була з ним знайома, вважаю своїм моральним обов'язком згадати людину, яка пройшла важкі випробовування свого часу, досягла значних наукових досягнень і виховала не одне покоління талановитих учнів.

Володимир Гаврилович Сокурєнко народився 28 січня 1921 року у селі Бранкованове Ширяївського району Одеської області у сім'ї робітників. Закоханий у небо і техніку молодий хлопець поступає спочатку до Запорізького авіаційного технікуму, а потім – до Вольського військового авіаційного училища. Трагічні події 1939 року зв'яжуть долю Володимира Гавриловича з військовою службою, яку він завершить у 1946 році. Страшні повоєнні роки ставили перед 25 річним юнаком нові завдання і він вирішує поступити на юридичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Неочікуване рішення стало доленосним у житті талановитого юнака, який ще слабо собі уявляв світ юридичної науки в умовах жданівських чисток.

Хочу нагадати, що відродження Львівського університету розпочалося з літа 1944 року [2, с. 52–53], в умовах важкої повоєнної руїни. Бракувало професорсько-викладацьких кадрів. У той же час влада ініціювала впровадження реформи юридичної освіти. Так, у зв'язку з виконанням постанови ЦК ВКП(б) від 5 жовтня 1946 року «Про поліпшення і розширення юридичної освіти в країні», у стінах юридичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка почали з'являтися нові педагогічні кадри, збільшено фінансування закладу та кількість студентів факультету.

У 1946 році Володимир Гаврилович поступив на юридичний факультет. Великий вплив на формування молодого дослідника здійснив його вчитель – професор Петро Омелянович Недбайло. Знаний фахівець у галузі теорії держави і права, з 1 квітня 1946 р. він став деканом юридичного факультету, а з грудня 1950 року очолив об'єднану кафедру історії та теорії держави і права [3, с. 195]. Того ж року Володимир Гаврилович завершив з відзнакою своє навчання і поступив до аспірантури юридичного факультету ЛДУ імені Івана Франка, а його науковим керівником було призначено професора П. О. Недбайла. У грудні 1953 року Володимир Гаврилович захистив кандидатську дисертацію і був зарахований на посаду старшого викладача тієї ж кафедри, а у червні наступного року – на посаду доцента. Наукова діяльність молодого вченого була активною. У червні 1955 року він отримав науковий ступінь кандидата юридичних наук та продовжував активно досліджувати матеріали, пов'язані з історією політичних та правових вчень, теорією держави і права. Молодий вчений В. Г. Сокурєнко активно підтримував науково-дослідну роботу студентів, які любили і поважали свого викладача. Так, наприклад, згадуючи свої студентські роки, професор П. М. Рабінович розповідав, що приблизно у 1955–1957 роках доцент В. Г. Сокурєнко та Н. І. Тітова очолювали студентський науковий гурток, що діяв при кафедрі теорії та історії держави і права. Помігивши великі наукові здібності Петра Мойсейовича ще у часи коли той був старостою цього гуртка, Володимир Гаврилович запросив молодого дослідника працювати на юридичному факультеті ЛДУ імені Івана Франка.

У грудні 1957 року В. Г. Сокурєнкові ВАК СРСР присвоїв вчене звання доцента [4, оп. 3, спр. 2949, арк. 33], а у квітні 1960 року, за конкурсом

Вчена рада університету обрала його завідувачем кафедри теорії і історії держави і права. 28 березня 1962 року його було обрано деканом юридичного факультету, де він пропрацював до кінця 1967 року, а у квітні 1965 року його повторно обрали на посаду завідувача кафедри [3, с. 199].

У серпні 1966 року доцент В. Г. Сокурєнко був скерований як стипендіат ООН від України на наукове закордонне стажування до США, Канади й Англії. Воно тривало півроку, після чого вчений почав працювати над книгою «Прогрессивные политические идеи на Украине». (Рецензію на цю книгу підготував тоді ще доцент В. В. Копейчиков, після чого її було видано у другому номері журналі Радянське право за 1968 р. на ст. 88–90. – Є. Н.). У цій роботі вже були відчутні питання, пов'язані з визначенням та осмисленням достатньо нової на той час проблеми – «права людини та способи їхнього захисту». Цей напрямок набирив своєї популярності у світі, свідченням чому наприклад стала Всесвітня асамблея з прав людини, що відбулась в університеті Монреалю наприкінці березня 1967 року. Її завданням, між іншим, організатори визначили у практичній підготовці до участі у майбутній Міжнародній конференції ООН з прав людини у Тегерані.

На нашу думку, цілком обґрунтованим вбачається припущення, що звернення В. Г. Сокурєнка до таких дефініцій як «свобода» та «права людини» у теорії держави і права в 60-х роках ХХ століття було не випадковим. Як відомо, після ухвалення Організацією Об'єднаних Націй Загальної декларації прав людини 1948 року, категорія прав людини перейшла зі сфери винятково національного законодавства на новий, міждержавний рівень, ставши предметом міжнародного права. В той же час політичне протистояння між комуністичним та капіталістичним світами сприяло ускладненню процесу активізації позитивного вирішення цієї проблеми у праві у 1950-х роках. У свою чергу це гальмувало і вироблення нових стандартів прав людини і їхнього захисту. Але однозначно, що ця тема набирала нового звучання і в СРСР, де уряд відважився на впровадження політики десталінізації, обравши курс на «відлигу».

12 грудня 1963 року Генеральна Асамблея ООН виступила з ініціативою провести Міжнародний рік прав людини, приурочивши його двадцятиріччю з часу ухвалення Загальної декларації. Цей захід передбачалось використати для досягнення «максимально можливого прогресу» у забезпеченні основних прав свобод і людини. Задля цього 20 грудня 1965 року ГА ООН у своїй резолюції 2081 задекларувала бажання скликати Міжнародну конференцію з метою «сприяння подальшій реалізації принципів Загальної декларації прав людини, розвитку та гарантування політичних, громадянських, економічних, соціальних і культурних прав; припиненню дискримінації і порушення прав людини та фундаментальних свобод на ґрунті раси, кольору шкіри, статі, мови чи релігії» [5, р. 44]. Отже перебуваючи за кордоном СРСР на науковому стажуванні В. Г. Сокурєнко не міг не чути обговорення процесу підготовки до цієї події, але навряд чи він міг уявити, що

невдовзі він буде приймати особисту участь у цій конференції. Наукова спадщина В. Г. Сокуренька – об'ємна і ґрунтовна. Окремі його роботи і сьогодні викликають жвавий інтерес, але не всі знають що на життєвому шляху Володимира Гавриловича його надійною помічницею була його дружина і колега по факультету Алоїза Миколаївна Савицька.

1981 року у співавторстві з чоловіком, професором В. Г. Сокуреньком, вона видала монографію «Право. Свобода. Равенство» [6]. Через рік, на її основі було допрацьовано та видано у Львові монографію А. М. Савицької «Возмещение ущерба, причиненного ненадлежащим врачеванием», яка отримала схвальні відгуки не лише у радянській правничій науці, а й за кордоном. Схвальна рецензія з'явилася навіть в одному з американських журналів, що на той час було справжнім дивом. Як Володимир Сокуренько так і його дружина Алоїза Миколаївна за життя здобули велику шану та любов колег і учнів та залишили по собі добру пам'ять та змістовну наукову спадщину.

Список використаної літератури:

1. Усенко І. Б. Юридична біографістика: проблеми становлення нового напрямку наукових досліджень. Юридична біографістика: історія, сучасність та перспективи. Матеріали VIII Міжнародної конференції істориків права 15–18 вересня 2002 р., м. Феодосія. С. 10–21.
2. Львівський університет / відп. ред. проф. В. П. Чугайов. Львів : Вища школа, 1986.
3. Тищик Б. Кафедра історії держави, права та політико-правових учень і її завідувачі (до 230-річчя утворення і діяльності кафедри). Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Вип. 61. С. 190–209. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_61_25
4. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. Оп. 3, спр. 2949, арк. 33.
5. Resolutions adopted by the General Assembly during its Twentieth Session, 21 September – 22 December 1965 / United Nations Official Records: Twentieth Session. Supplement No. 14 (A/6014). New York, 1966. 96 p.
6. Сокуренько В. Г., Савицька А. Н. Право. Свобода. Равенство : монографія. Львов : Вища школа. 228 с.

Ключові слова: юридична біографістика, професор В. Г. Сокуренько, вчені Львівської школи права.

Ключевые слова: юридическая биографистика, профессор В. Г. Сокуренько, ученые Львовской школы права.

Key words: Legal biographer, Professor V. G. Sokurenko, Scientists of the Lviv School of Law.